

Sollerön – Moldavien och Föreningen Moldaviens Vänner

Jag har haft förmånen att få bo på vackra Sollerön i mer än 25 år med allt vad det innebär – underbara naturupplevelser, möjligheter till nästan alla former av sport om man vill, vänliga människor som bryr sig om varandra, ett rikt utbud av olika evenemang, kort sagt närhet till precis allt. Dessutom det tar bara 4 timmar med tåg till Stockholm och sedan ligger hela världen öppen. Det är emellertid på Sollerön, men allt ön bjuder på, som jag hämtar krafterna, energin och nyfikenheten till att resa ut till lite ovanliga resmål.

En glimt från en av mina resor tänkte jag dela med mig av denna gång och då får det handla om ett land, Moldavien som ständigt har varit i omvälvning på olika sätt.

Bakgrund

Det lilla landet, som till storleken kan jämföras med Dalarna, har en folkmängd på drygt 4 miljoner och ligger faktiskt i Europa fast få känner till det. Landet ligger inklämt mellan Ukraina och Rumänien. Huvudstaden heter Chisinau och har ca 700.000 invånare. Staden ger ett modernt intryck med caféer, restauranger och hotell utmed huvudgatan Stefan del Mare.

Landet har i olika omgångar hört till Turkiet, Rumänien och Ryssland. Ännu längre tillbaka var det en del av Bessarabien, men på 1940-talet bröt sig Moldavien definitivt ut ur Bessarabien och blev en del av den sovjetiska delrepubliken Moldavien. 1989 bildades en oppositionell folkfront och 1991 i samband med sovjetunionens upplösning utropade sig Moldavien till en självständig republik.

Det område som nu utgör Moldavien har sedan stenåldern bebotts av en lång rad folk, bland andra thraker, kelter, goter och hunner. Slaverna kom på 400-talet. Senare blev området en del av det bulgariska riket innan bland andra magyarer och mongoler trängde in.

Moldavien

Allmänt

Officiellt namn:	Republica Moldova/ Republiken Moldavien
Yta:	33 800 km ²
Huvudstad med antal invånare:	Chisinau 712 000 (2002)
Antal invånare:	4 300 000 (2004)
Statsskick:	republik, enhetsstat
Statschef:	Vladimir Voronin
Regeringschef:	Vasile Tarlev
BNP per invånare:	803 US dollar (2005)

Moldavien har alltså ett brokigt historiskt förflutet och människorna där består av en blandning av många olika folkslag. Det är kanske därför jag upplever moldaver som väldigt samarbetsvilliga, öppna för andra kulturer och intresserade av andra länder. Jag har heller inte upplevt någon främlingsfientlighet där.

Det kommunistiska partiet med president Voronin i spetsen har i omgångar varit det största partiet i landet. Voronin är betydligt mer västorienterad än många andra ledare för kommunistpartier i f.d. sovjetrepubliker och det har skapat allt mer växande problem i kontakterna med Ryssland. Voronin är utbildad jurist, ekonom och ingenjör. Moldavien är den enda före detta sovjetrepublik som på demokratisk väg röstat tillbaka kommunisterna till makten.

Dagens situation

Landet är beroende av Ryssland, inte minst för sin energiförsörjning. Ryssland är också den största marknaden för moldavisk export. Under sina två första regeringsår närmade sig kommunistregeringen Ryssland, men när försöken att lösa konflikten i Dnestrrepubliken (Transnistrien) misslyckades blev relationen kyligare. Relationerna till Ryssland har stadigt försämrats och Ryssland använder alltmer metoder som liknar utpressning för att få Moldavien att gå i deras ledband.

Den 1 januari 2006 t.ex. avbröt det statliga ryska bolaget Gazprom de viktiga leveranserna av naturgas, sedan Moldavien vägrat acceptera en fördubbling av priset. I mars 2006 stoppade Ryssland all vinimport från Moldavien. Det var ett väldigt hårt slag för hela vinindustrin vars export till 80 % gått till Ryssland. Rysslands agerande kan tolkas som en påtryckning (utpressning) för att Moldavien allt

mer närmar sig Europa och har drömmar om att bli medlem i EU. Samma sak har drabbat Georgien och även Ukraina har problem.

Landet har få industrier men välutbildade medborgare. Utbrytarrepubliken Transnistrien (Dnestrepubliken) som utropade sin självständighet från Moldavien 1990, men aldrig erkänts av omvärlden, lade beslag på de större industrierna.

Moldavien har däremot bördiga jordar och ett gynnsamt klimat och jordbruket är för närvarande landets viktigaste näringsgren. Men det finns även tillverkning av frukt- och grönsakskonserver, vin, tobak väldoftande oljor etc. En mindre del av produktionen i landet består av maskin-, elektronik-, konfektions-, läder- och textilindustri. Jordbruket är dock väderkänsligt och landet drabbas ofta av torka eller översvämningar, ibland även av köld.

Eftersom landet inte har någon förbindelse med hav, det är 16 mil till Svarta havet om man åker till Odessa, är det svårt att satsa på traditionell turism, som ofta handlar om bad, sol etc. Däremot har landet väldigt vacker natur med böljande öppna fält där vinstockarna växer i söder och i norr odlingar av olika slag, det finns vinkällare med fantastiska vinprovningar och på vissa ställen bygger man upp lyxiga hotell och till och med planerar att anlägga golfbanor!

Ambitionerna att överleva är starka och de unga i Moldavien är ofta väldigt välutbildade. Tyvärr flyr många landet då det är svårt med arbetstillfällen och lönerna väldigt låga. En tvätterska på ett barnhem, som min förening Moldaviens Vänner stöder tjänar t.ex. 375 lei (ca 180:-sv. kronor) i månaden.

Eftersom Moldavien strävar efter en markandsekonomi så måste alla nu betala för sådant som tidigare var gratis, såsom sjukvård, tandläkare, skolor, kollektivtrafik m.m. Samtidigt har priserna på kläder och livsmedel ökat kraftigt, ibland till samma nivå som i övriga Europa. Det säger sig självt att det är en ekvation som är omöjlig att få ihop.

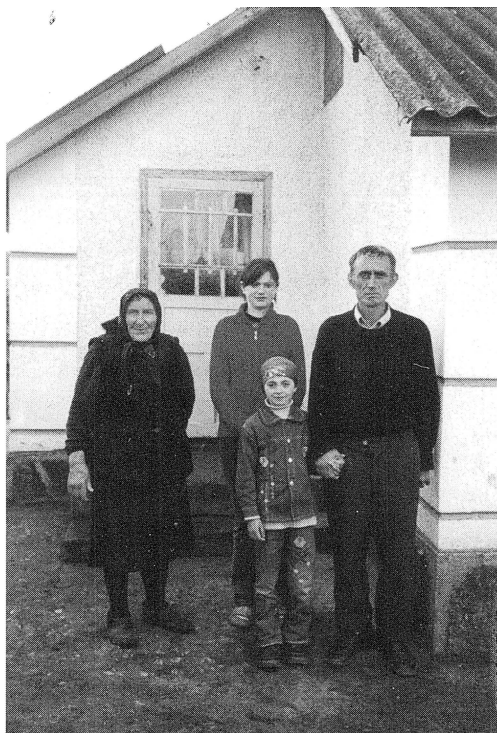
Moldavien hade i början av 2000-talet den lägsta inkomsten per invånare i Europa. Många moldaver levde och lever fortfarande på vad den egna jordlotten kan ge eller på svartjobb. En viktig inkomstkälla har i många år varit de pengar som skickas hem från moldaver bosatta utomlands.

Människorna ute på landsbygden har det ännu svårare. Där förekommer inte mycket handel med pengar utan de allra fattigaste idkar en form av byteshandel.

Min senaste resa

Vid min senaste resa till Moldavien, i april 2006 fick jag möjlighet att besöka en familj i norra Moldavien vid gränsen till Rumänien.

Familjen Cherman i byn Zaicani består av en pappa med tre barn. Pappan är 44 år, sonen Adrian 18 år, Augustina 12 år och lilla Alina 7 år. Mamman är död sedan ett antal år tillbaka. Anatoli, som pappan heter har en liten ”pension” av

*Familjen Chermitan i byn
Zaicani.
Foto: Ola Måspers.*

staten eftersom han valt att stanna hemma med barnen. Många barn lämnas till den äldre generationen och växer upp med sin farmor eller mormor. Anatolis pension består av 250 lei per månad och räcker inte ens till den elförbrukning familjen behöver för att kunna laga sin mat. Vid vårt besök där stod det mesta av deras hus halvfärdigt och på gränsen till förfall och Anatolis stora dröm var att kunna köpa en ko för att få mjölk, ost etc. till familjen. Deras lilla trädgård var däremot väldigt välskött och ger familjen grönsaker som dom både kan konservera inför vintern och använda till att byta till sig kläder och annat.

Föreningen Moldaviens Vänner, som startades av mig i oktober 2005 kunde hjälpa familjen med inköp av en ko, dom fick råd att reparera sitt staket, måla huset, dra in telefon och Anatoli har nu äntligen kunnat söka läkare för sina problem med hälsan. Vid vårt besök där fick dom även rejält med kläder och andra små presenter. Nu duggar breven från Augustina tätt till oss. Hela familjen verkar ha fått nya krafter och förhoppningar om en bättre framtid. Augustina har börjat

läsa engelska t.ex. och Adrian, sonen i huset försörjer sig som parkarbetare i Moskva. Han hoppas att i framtiden kunna sända hem pengar till sin familj, men än så länge har han fullt sjå att själv överleva på sin lilla lön.

Föreningen Moldaviens Vänner stöttar även en gammal dam, Vera (74 år) lite äldre än jag själv och det gör att jag tycker mig förstå hennes situation väldigt bra trots av vi lever i olika verkligheter! Hon bor i en liten by som heter Hagimus, sydöst om huvudstaden Chisinau. Hon är pensionerad lärare i ämnena kemi, matematik och geografi. Trots en förhållandevis bra pension, 450 lei så räcker den inte ens till uppvärmning av huset. Endast ett rum är beboeligt och vid vårt besök hos henne var mögellukten stark efter flera översvämningar utan sanering. Allt är förfallet och vår spontana reaktion var att huset borde rivas.

Huvudvägen mot Zaicani. Foto. Ola Måspers.

Vintrarna som sällan har minusgrader blir ändå en plåga. Inomhusmiljön blir ofta fuktig, även i hyreshus och innetemperaturen kan sjunka rejält. Jag har upplevt 10 grader inomhus och när det inte finns varmt vatten eller värme på elementen är det faktiskt ganska påfrestande. På landsbygden finns endast brunnar på olika ställen ute i byn att hämta vatten i.

Periodvis förekommer även att elektriciteten är avstängd, någon har inte råd att betala och det drabbar alla i t.ex. ett hyreshus eller så är det politiska aktioner som stoppar elen.

Nu brevväxlar jag med Vera och hon får även pengar av vår förening. Inga jättesummor, men tillräckligt för att hon skall kunna betala sina räkningar för uppvärmning av huset. *Sådant som vi pensionärer här hemma kan roa oss med, danser, utflykter, sammankomster av olika slag etc. finns inte i hennes sinnesvärld!* Trots att vi talar olika språk går det ändå att kommunicera. Mitt liv har fått många nya insikter.

Internat nr 23, som har 150 föräldralösa barn i åldrarna 7-15 år får även ett litet stöd av föreningen. Nu i höst önskade sig rektorn ett antal klädplagg och skor i olika storlekar och våra kontakter på plats därnere har gjort stora inköp och levererat till internatet. Föreningen sänder pengar (eller tar med vid sina besök) och våra kontakter därnere (eller när någon av oss är på plats,) köper in de varor som behövs. Vi har nu etablerat goda kontakter med försäljare, som stöder vårt projekt och försöker göra bra priser till oss. Även dom är förstas nöjda att få göra affärer.

Det har blivit allt viktigare för vår förening Moldaviens Vänner att fortsätta med den ekonomiska hjälp vi kan ge samt att hålla kontakt med ”våra” familjer. Vid vår senaste insamling fick vi ihop ca 15.000 svenska kronor och det var förvånansvärt vad dessa pengar kunde uträtta! Förutom Internatet för föräldralösa barn fick Vera och två nya familjer hjälp med värme, kläder och vitaminer. Inför sommaren kommer nu föreningen att satsa på utrustning till den camp (sommarkoloni) som barnen får åka till i omgångar varje sommar. Jag har sett flera sådana camper och där finns i de flesta fall enbart primitiva sängar, ett litet ännu primitivare kök och toaletterna skall vi inte nämna! Lekredskap, bollar etc. finns praktiskt taget aldrig. Vid min nästa resa till Moldavien kommer jag att få besöka deras camp och själv se vad som mest behövs och önskas.

Men man bör inse att det inte bara är den ekonomiska biten som är viktig. Det betyder också mycket att någon håller kontakten med brev, hälsningar och om möjligt med besök. Det kommer alltid många, många frågor om hur jag/vi lever i vårt land och det är ibland stora skillnader att förklara och missförstånd att rätta till. Man kan t.ex. inte bara säga att man har en pension på 6000:- kronor per månad. (Det är två årslöner eller mer för de flesta). I deras öron låter det som att man är miljonär och då gäller det verkligen att kunna förklara och försvara våra skatter och försäkringar i Sverige. Det är inte många år Moldavien varit självständigt och att bygga upp en marknadsekonomi är naturligtvis komplicerat. För många blir det en ”kullerbytta” att bara tänka sig att betala skatt och moms på varor – vad ska det vara bra för!!! Dom pengarna lägger ju bara någon annan beslag på. Tyvärr är ju korruptionen och roffarmentaliteten ännu stor i de flesta östländer. För mig framstår det som ett uppdämt behov av lyx-och prylbegär som nu skall tillfredsställas.

Hästekipage på bygatan. Foto: Birgit Stenberg.

Det är oerhört viktigt att människor på gräsrotsnivå får information och utbildning för att bli motiverade att förändra sin tillvaro och anpassa sig till den marknads-ekonomi som dom i de flesta fall blivit tvingade till utan att förstå innebörden av den! Borde inte biståndspengar kunna användas till sådan information och utbildning är min ständiga fråga!

Det borde även satsas betydligt mer pengar på möten mellan människor i olika kulturer *som är i omvandling*. Jag tror mycket på det personliga mötet på alla nivåer men allra viktigaste tror jag det är att möta fattiga människor i *deras egen verklighet*. Vad Du eller jag då delar med oss av, vare sig det är pengar, erfarenheter eller gåvor kan förändra en hel familjs framtid.

Ännu för 20 år sedan levde vi avskärmade från världens fattiga samhällen. Men idag når det oss på tusen sätt: i form av flyktingar, brottslighet, sjukdom, terrorism etc. Vi reser ju också mycket mera och allt oftare till lite udda länder och vi kan med egna ögon se den svåra verklighet som många människor lever i. Världen har blivit en global by. *Att vi också inom Europa har stor fattigdom har ännu inte många tagit till sig*. Media tycker i de flesta fall att det är viktigare att rapportera från t.ex. Afrika. Där har ju också SIDA stora övergripande projekt. SIDA har

emellertid även projekt i Moldavien sedan 1996 då stödet till Moldavien inleddes. Någon humanitär hjälp förekommer emellertid inte utan SIDA:s projektpengar går till uppbyggnad av landets infrastruktur, demokratiutveckling och t.ex. ekonomiska reformer, såsom landreform för lantmäteri och fastighetsregistrering. Man räknar med att dessa reformer i framtiden kommer den enskilda människan till godo, men än så länge är det långt dit.

Det gör det ännu viktigare tycker jag att vi som enskilda människor efter ork och förmåga gör vad vi tycker är viktigt. Att arbeta på gräsrotsnivå, möta människor i deras egen miljö kan ge båda parter så väldigt mycket positivt. Hur fattiga eller rika vi än är så kan vi alltid lära något av varandra! För trots allt så är vi alla i grunden lika, vi oroar oss för våra barns väl och ve, vi arbetar och sliter för familjens bästa och alla har vi våra drömmar om en bättre värld.

Jag får ofta frågan hur jag klarar av att se så mycket fattigdom, se barn som har alla odds emot sig. Jag brukar svara att jag faktiskt mår väldigt bra för jag känner att jag gör och ger så mycket jag förmår – något mer konkret kan jag inte göra! Jag måste ju inse att jag har begränsade resurser, men det behöver inte hindra mig från att ställa upp på olika sätt.

Att jag dessutom är pensionär och kan disponera min tid som jag vill gör naturligtvis allting lättare. Mitt liv som pensionär har blivit oerhört mycket rikare och intressantare än vad jag någonsin vågat drömma om!

Jag citerar gärna vad Anneli Eriksson, ordförande för organisationen Läkare utan gränser brukar säga: **”Jag kan inte förändra världen men jag kan förändra en människas värld och vardag!”**

I den förändringen vill jag vara delaktig!

Birgit Stenberg januari 2007.